

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelů **Mgr. P. S. a J. S.**, obou zastoupených Zuzanou Candigliota, advokátkou, se sídlem Burešova 6, Brno, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 11. 4. 2018 č. j. 16 Co 13/2018-597, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení, Okresního soudu Brno-venkov a nezletilé E. S., zastoupené opatrovnící Mgr. Annou Šabatovou, Ph.D., veřejnou ochránkyní práv, L. Š. a Ing. T. Š., a V. K., jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 11. 4. 2018 č. j. 16 Co 13/2018-597 byly porušeny čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem rozhodování, a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod chránící právo stěžovatelů na rodinný život.**
- II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 4. 2018 č. j. 16 Co 13/2018-597 se proto ruší.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a argumentace účastníků

1. Stěžovatelé jsou rodiče nezletilé vedlejší účastnice (dále též jen „nezletilá“), narozené v lednu 2016. Dva týdny po svém narození byla nezletilá odebrána z péče stěžovatelů a předběžným opatřením svěřena do pěstounské péče na přechodnou dobu, neboť stěžovatelé byli přistiženi pod vlivem alkoholu a neschopni se o nezletilou postarat. Rozhodnutím ze září 2016 byla nezletilá vrácena do péče stěžovatelů, poté co stěžovatelé prokázali úpravu poměrů, spolupráci s odborníky a silný a vážně míněný zájem o dceru a péči o ni. Dne 20. 4. 2017 byla nezletilá na základě předběžného opatření podruhé odebrána z péče stěžovatelů a předána do pěstounské péče na přechodnou dobu V. K. (vedlejší účastnice řízení před Ústavním soudem, dále též jen „pěstounka na přechodnou dobu“); toto řešení péče o nezletilou bylo následně potvrzeno rozsudkem Okresního soudu Brno-venkov č. j. P 141/2016-369 ze dne 20. 6. 2017 ve věci samé. Posledně uvedené rozhodnutí bylo změněno rozsudkem okresního soudu č. j. P 141/2016-483 ze dne 17. 10. 2017, jímž byla nezletilá vedlejší účastnice svěřena do společné pěstounské péče manželů L. Š. a Ing. T. Š.; dosavadní pěstounská péče na přechodnou dobu u pěstounky V. K. byla zrušena; návrh stěžovatelů jako rodičů na svěřeni nezletilé vedlejší účastnice do jejich péče byl zamítnut; a bylo rozhodnuto o nákladech řízení. K odvolání stěžovatelů byl tento rozsudek okresního soudu, v rozsahu napadených výroků, potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Brně č. j. 16 Co 13/2018-597 ze dne 11. 4. 2018, který je napaden ústavní stížností stěžovatelů.

2. Stěžovatelé nesouhlasí se svěřením své nezletilé dcery do společné pěstounské péče manželů Š. (vedlejších účastníků řízení před Ústavním soudem, dále též „dlouhodobí pěstouni“) a postup obecných soudů i orgánu sociálně-právní ochrany dětí považují za rozporný s nejlepším zájmem nezletilé i s právem nezletilé a jich samotných na rodinný život. Upozorňují, že nezletilá již během svého dvouletého života pobývala u několika osob, přitom od dubna 2017 o ni pečovala pěstounka na přechodnou dobu se svým manželem a s ní má nyní nezletilá citovou vazbu (a také se svou matkou, stěžovatelkou). I ve zprávě z psychologického posouzení nezletilé z března 2018 bylo pro emocionální vývoj nezletilé a její trvalou schopnost navazovat a vytvářet vztahy doporučeno pokračovat v budování pevnější a bezpečnější vazby s dosavadními pěstouny (pěstounkou na přechodnou dobu a jejím manželem) a do jiné rodiny nezletilou případně přesouvat nejdříve po třetím roce věku. Pěstounka na přechodnou dobu a její manžel jsou přitom podle stěžovatelů ochotni o nezletilou nadále pečovat. Stěžovatelé připomínají i svůj pozitivní vztah s rodinou pěstounky na přechodnou dobu, která chápe situaci stěžovatelů a v podstatě jim nabízí pomoc a podporuje jejich kontakty s nezletilou dcerou. Naproti tomu ve vztahu k novým, dlouhodobým pěstounům stěžovatelé vyjadřují obavu z tzv. skrytého osvojení dítěte, neboť podle nich se tito pěstouni snaží nezletilé poskytnout zcela novou rodinu a omezovat její kontakt se stěžovateli jako biologickými rodiči, a to za souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Stěžovatelé zdůrazňují, že v daném případě měl být vyhodnocen nejlepší zájem nezletilé a podle něj pak mělo být rozhodnuto. Všichni odborníci zainteresovaní na případu se přitom shodují na nutnosti stability pro nezletilou; přesto však napadeným rozhodnutím krajského soudu byla nezletilá vytržena z rodiny, na kterou si navykla, k níž si vytvořila vazbu a která také podporovala její kontakty se stěžovateli jako rodiči a vytváření podmínek pro její budoucí návrat do biologické rodiny. S ústavní stížností stěžovatelé spojili návrh na odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, kterému Ústavní soud usnesením č. j. II. ÚS 2344/18-50 ze dne 2. 8. 2018 vyhověl (viz též níže bod 20 nálezu).

3. V pozdějším doplnění ústavní stížnosti stěžovatelé blíže poukázali na porušení svého práva na spravedlivý proces a zkritizovali postup krajského soudu i orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jako tehdejšího kolizního opatrovníka nezletilé (dále též jen „OSPOD“), při jednání dne 11. 4. 2018. Namítají, že se soudce dopouštěl hrubého chování zejména vůči pěstounce na přechodnou dobu, nekriticky přebíral výhrady vůči její práci formulované ze strany OSPOD, a nadto i připustil, že přijaté řešení péče nezletilou poškodí. Navíc právní zástupkyni stěžovatelů částečně nebylo umožněno klást otázky svědkům či dalším účastníkům řízení, zejména byly odmítány jakékoli otázky – a to i pokud se vztahovaly k nejlepšímu zájmu dítěte – týkající se záležitostí, které byly dříve projednávány na případové konferenci, již se však soudci sami nezúčastnili a jejíž průběh není vázán principy spravedlivého procesu.

4. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastník, vedlejší účastníci, Okresní soud Brno-venkov a také Město Kuřim jako OSPOD, který byl kolizním opatrovníkem nezletilé vedlejší účastnice v řízení před obecnými soudy. K zastupování v řízení o ústavní stížnosti byla nezletilé vedlejší účastnici jmenována opatrovnící Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., veřejná ochránkyně práv (usnesením Ústavního soudu č. j. II. ÚS 2344/18-20 ze dne 18. 7. 2018).

5. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření plně odkazuje na písemné odůvodnění svého rozsudku napadeného ústavní stížností (viz níže bod 18 nálezu).

6. Okresní soud Brno-venkov poukazuje na předcházející průběh řízení a zejména skutečnost, že stěžovatelům již v minulosti byla dána šance k prokázání schopnosti řádně pečovat o nezletilou a vychovávat ji. Avšak k takovému zlepšení jejich péče o nezletilou dlouhodobě nedošlo, takže nezletilá byla znovu předána do pěstounské péče na přechodnou dobu. Vzhledem k tomu, že tato pěstounská péče může ze zákona trvat nejdéle po dobu jednoho roku a stěžovatelé ani v mezidobí neuspořádali své osobní poměry tak, aby byli schopni převzít péči o nezletilou, bylo nutné zajistit pro nezletilou bezpečné a stabilní prostředí, které bylo shledáno u dlouhodobých pěstounů. Okresní soud zdůrazňuje, že v rámci svého rozhodování se důsledně zabýval nejlepším zájmem nezletilé, jak vyplývá z odůvodnění jeho rozhodnutí, a podobně i z odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu. Těmito rozhodnutími podle okresního soudu nebylo zasaženo do práv stěžovatelů na rodinný život a na spravedlivý proces ani do práva nezletilé na respektování jejího nejlepšího zájmu jako předního hlediska při rozhodování.

7. OSPOD ve svém vyjádření podrobně připomíná obsah své spisové dokumentace k nezletilé, svůj dosavadní postup v daném případě a informace k rodině stěžovatelů. Shrnuje, že všechny doposud použité mechanismy a způsoby sociální práce a podpory stěžovatelů selhávají, stěžovatelé dosud nebyli schopni vytvořit klidné a bezpečné prostředí pro život a zdravý vývoj nezletilé, ba ani nejsou schopni adekvátně vyhodnotit své chování a jejich spolupráce s odborníky není dostatečná. Nezletilá se proto zatím bez rizika ohrožení nemůže navrátit do péče stěžovatelů; nejdříve je podle OSPOD zapotřebí, aby se stěžovatelé účastnili dlouhodobé psychologické či psychiatrické terapie a zvládli svou závislost na alkoholu (zejména stěžovatelka). Závěrem se OSPOD vyjadřuje k osobě pěstounky na přechodnou dobu (kriticky) a k osobám dlouhodobých pěstounů, jejichž pěstounská péče naopak již v celém rozsahu plní svůj účel. OSPOD považuje dosavadní úpravu poměrů nezletilé vedlejší účastnice za zcela souladnou s jejím zájmem, byť v dlouhodobém horizontu nevyklučuje, že by se nezletilá mohla vrátit do stabilizovaného rodinného prostředí u stěžovatelů. Ke svému vyjádření OSPOD připojil zprávy poradenských a terapeutických organizací o spolupráci se stěžovateli a aktuální psychologické zprávy z asistovaného kontaktu stěžovatelů s nezletilou a vyjádření k průběhu pěstounské péče ze dne 28. 6. 2018 a dne 18. 7. 2018 zpracované psycholožkou doprovázející organizace dlouhodobých pěstounů (Spolku Pěstoun).

8. Dlouhodobí pěstouni se ztotožňují s rozsudky okresního a krajského soudu a s ústavní stížností nesouhlasí. Rekapituluji průběh řízení před obecnými soudy, předání nezletilé vedlejší účastnice do své pěstounské péče i dosavadní kontakty nezletilé se stěžovateli, důvody pro asistovaný styk mezi nimi, svou snahu se dohodnout se stěžovateli na styku s nezletilou a odmítavou reakci a opoziční postoj stěžovatelů k dohodě a k dlouhodobým pěstounům vůbec. Zdůrazňují, že od začátku chtěli pomoci – nehledě na to, zda v režimu osvojení, či pěstounské péče – nějakému dítěti, jež nemůže vyrůstat se svými biologickými rodiči. Poukazují na zájem a blaho nezletilé, která je na ně již velmi citově navázána, a její další případný další přesun, byť i do rodiny pěstounky na přechodnou dobu, by pro ni byl podle nich nevhodný, traumatický a poškozující. Závěrem připomínají, že až stěžovatelé orgánům veřejné moci osvědčí skutečnost, že upravili svůj život a závislost na alkoholu, jsou připraveni vrátit nezletilou do jejich péče.

9. Pěstounka na přechodnou dobu k věci uvedla, že v daném případě se, ze své pozice pěstounky na přechodnou dobu, snažila ve věci vystupovat jako nestranná osoba. Pro zachování stabilního prostředí bez negativních změn pro nezletilou vedlejší účastníci nicméně je ochotna a připravena o ni nadále pečovat a spolupracovat se stěžovateli, což uváděla již v řízení před obecnými soudy.

10. Opatrovnice nezletilé v řízení před Ústavním soudem, veřejná ochránkyně práv, se v rámci výkonu své funkce seznámila se spisovou dokumentací OSPOD, komunikovala s Městským úřadem Židlochovice, který je orgánem sociálně-právní ochrany dětí v místě bydliště dlouhodobých pěstounů, a s pěstounkou na přechodnou dobu, osobně se setkala se samotnou nezletilou za účasti dlouhodobé pěstounky, s níž též hovořila, a se stěžovateli. Ve svém vyjádření opatrovnice navrhuje ústavní stížnosti vyhovět. Shrnuje informace týkající se zlepšování a postupné stabilizace poměrů stěžovatelů, kteří (především stěžovatelka) dlouhodobě spolupracují s řadou odborníků, stěžovatelka se zapojila do pracovního procesu a výrazně se posunuje i v řešení závislosti na alkoholu, za podpory abstinence i ze strany stěžovatele. Opatrovnice se vyjadřuje ke kontaktům mezi nezletilou a stěžovateli, jejichž četnost a podobu v době, kdy nezletilá byla v pěstounské péči na přechodnou dobu, hodnotí za správnou, a naopak za „zcela nevhodné, nesprávné, a nadto i neoprávněné“ pokládá zásadní omezení práva dítěte na kontakt s rodiči při a po přechodu na dlouhodobou pěstounskou péči, a to tím spíše, že zde k němu došlo nikoli na základě soudního rozhodnutí, ale z doporučení orgánů státní správy a doprovázející organizace dlouhodobých pěstounů. Připomíná ustanovení mezinárodních smluv i vnitrostátní ústavní a zákonné předpisy chránící právo na respektování rodinného života i konkrétně právo rodičů a dětí navázat a udržovat vzájemný a pravidelný styk, který lze omezit či vyloučit pouze v případě, že je to nezbytné v nejlepším zájmu dítěte. V zájmu dětí vyrůstajících v pěstounské péči, i podle názoru psychologů, obecně je zachovávaní a rozvíjení vztahů s rodiči.

11. S ohledem na existující silnou vazbu nezletilé se stěžovateli, prokazatelnou snahu stěžovatelů účinně řešit svou situaci (zejména problémy s alkoholem) a stále vysokou perspektivu návratu nezletilé do jejich péče pokládá opatrovnice zprostředkování a svěřením nezletilé do dlouhodobé pěstounské péče za zcela nevhodné, nesprávné a zájmu nezletilé nevyhovující řešení, a to tím spíše, že je patrná tendence dotčených orgánů státní správy směřovat primárně k dlouhodobému ponechání nezletilé v této pěstounské péči. Pozitivně naopak hodnotí předchozí fungování pěstounské péče na přechodnou dobu, při níž byl navíc – ku prospěchu nezletilé – navázán velmi dobrý vztah a kooperace mezi pěstounkou a stěžovateli jako rodiči; pěstounka na přechodnou dobu též umožňovala častý kontakt nezletilé se stěžovateli, což by nemělo být kritizováno. Opatrovnice poznamenává, že přestože obecně by pěstoun na přechodnou dobu neměl usilovat o následné získání dítěte do dlouhodobé pěstounské péče; za specifických okolností projednávaného případu by takový případný postup pěstounky na přechodnou dobu nepovažovala za neprofesionální. Naproti tomu by takový postup byl veden nejlepším zájmem nezletilé, jímž je podpora a prohlubování jejího vztahu s biologickými rodiči, za současného zajištění stabilního výchovného prostředí, pokud možno bez dalších změn hlavní pečující osoby. Opatrovnice také upozorňuje, že podle komentářové literatury je s ohledem na zájem dítěte výjimečně možno připustit opakování pěstounské péče na přechodnou dobu. Podle ní by tedy nejvhodnějším řešením v zájmu nezletilé bylo její setrvání v péči pěstounky na přechodnou dobu, v jejíž péči byla nezletilá za svůj život po nejdelší dobu (13 měsíců), k níž má

navázanou silnou vazbu a v její péči je podporována i silná vazba nezletilé na rodiče (stěžovatele).

II. Průběh řízení před obecnými soudy a před Ústavním soudem

12. Ústavní soud se seznámil se spisem Okresního soudu Brno-venkov sp. zn. P 141/2016 a spisem Města Kuřim – orgánu sociálně-právní ochrany dětí sp. zn. Om 24/16 k nezletilé vedlejší účastnici. Z nich vyplynuly následující relevantní skutečnosti.

13. Nezletilá vedlejší účastnice byla poprvé odebrána z péče stěžovatelů v únoru 2016 předběžným opatřením, jímž byla předána do pěstounské péče na přechodnou dobu M. D. (usnesení Okresního soudu Brno-venkov č. j. Nc 5001/2016-24 ze dne 17. 2. 2016); a to poté, co oba stěžovatelé byli v domácnosti zastiženi pod vlivem alkoholu a ani následně nebyli schopni adekvátně vyhodnotit své závadové chování a ohrožení nezletilé. Na základě rozsudku okresního soudu č. j. P 141/2016-213 ze dne 14. 9. 2016 byla nezletilá vrácena do péče stěžovatelů; zároveň byl nad výchovou nezletilé stanoven dohled a stěžovatelům bylo uloženo po dobu šesti měsíců od právní moci rozsudku využívat odbornou pomoc v zařízení pro prevenci a léčbu závislostí, docházet do psychiatrické ambulance a spolupracovat s poradenským centrem. Okresní soud zohlednil, že v mezidobí stěžovatelé vyhledali odbornou pomoc psychiatrickou i poradenskou, začali abstinovat a projevíli silný a vážně míněný zájem a motivaci, aby nezletilá byla vrácena do jejich péče; proto jim bylo potřeba dát druhou šanci postarat se o své dítě. Okresní soud uvážil i věk nezletilé a potřebu navázat citové vazby se stěžovateli jako rodiči, má-li nezletilá mít šanci vyrůstat v biologické rodině.

14. Dne 20. 4. 2017 OSPOD podal druhý návrh na nařízení předběžného opatření, poté, co dne 18. 4. 2017 byli stěžovatelé doma zastiženi evidentně pod vlivem alkoholu, stěžovatelka přiznala též jeho kombinaci s užíváním léků, a nebyli schopni řádně se postarat se o nezletilou, která navíc měla boule a modřinu na hlavě. Okresní soud Brno-venkov usnesením č. j. Nc 5006/2017-15 ze dne 20. 4. 2017 nařídil předběžné opatření, kterým nezletilou předal do pěstounské péče na přechodnou dobu V. K. (pěstounky na přechodnou dobu). Nezletilá poté byla svěřena do pěstounské péče na přechodnou dobu pěstounce V. K. rozsudkem Okresního soudu Brno-venkov č. j. P 141/2016-369 ze dne 20. 6. 2017.

15. V průběhu července 2017 byli jako osoby vhodné stát se pěstouny nezletilé vedlejší účastnice vybráni manželé Š., dlouhodobí pěstouni. Ti dne 8. 8. 2017 podali u okresního soudu návrh na svěřeni nezletilé do své pěstounské péče. Dne 17. 10. 2017 proběhlo před okresním soudem jednání, na němž mimo jiné stěžovatelé navrhli svěřit nezletilou zpět do jejich péče, případně ji ponechat v pěstounské péči pěstounky na přechodnou dobu. Rozsudkem okresního soudu č. j. P 141/2016 – 483 ze dne 17. 10. 2017 byla nezletilá svěřena do společné pěstounské péče dlouhodobých pěstounů (výrok I.); pěstounská péče na přechodnou dobu byla u nezletilé zrušena (výrok II.); tímto byl změněn předchozí rozsudek okresního soudu ze dne 20. 6. 2017 (výrok III.); návrh rodičů na svěřeni nezletilé do jejich péče byl zamítnut (výrok IV.); návrh České republiky – Úřadu práce České republiky na stanovení výživného stěžovatelům na nezletilou byl zamítnut (výrok V.); a bylo rozhodnuto o nákladech řízení (výrok VI.). Okresní soud neshledal, že by nezletilá mohla být vrácena do péče stěžovatelů; a to zejména s ohledem na skutečnost, že stěžovatelé nepokračovali v abstinenci ani po

odebrání nezletilé v dubnu 2017, naopak stěžovatelka byla v mezidobí i hospitalizována v psychiatrické nemocnici; stěžovatelé nadto ani nespolupracují se všemi organizacemi, jak jim bylo dříve uloženo. Jelikož pěstounská péče na přechodnou dobu je ze zákona pouze dočasným opatřením a nelze předvídat, že by ve vymezené době byla nezletilá předána do péče stěžovatelů, okresní soud rozhodl o svěřením nezletilé do pěstounské péče dlouhodobých pěstounů, což za dané situace vyhodnotil jako opatření v souladu s nejlepším zájmem nezletilé. Okresní soud dodal, že usilují-li stěžovatelé o vrácení nezletilé zpět do své péče, musí skutečně abstinovat a tuto skutečnost prokázat a musí se u nich jednat o dlouhodobou snahu, nikoliv trvající jen po pár měsíců.

16. Proti rozsudku okresního soudu (do výroků I., II., III., IV. a VI.) stěžovatelé podali odvolání, v němž nesouhlasili se svěřením své dcery do pěstounské péče dlouhodobé obecně ani konkrétně s výběrem dlouhodobých pěstounů a poukazovali mimo jiné na zásadní změnu svých poměrů a situace, k níž v mezidobí došlo, a na nedostatek respektu dlouhodobých pěstounů vůči nim jako rodičům, neochotu dlouhodobých pěstounů k jejich častým kontaktům s nezletilou a nepřipravenost dlouhodobých pěstounů navrátit v budoucnu nezletilou zpět do biologické rodiny.

17. Ve dnech 6. 12. 2017, 9. 1. 2018 a 28. 2. 2018 došlo na Městském úřadě Kuřim k případovým setkáním osob na případu zúčastněných (na setkání dne 9. 1. 2018 nebyli přítomni stěžovatelé). Na těchto setkáních byly řešeny kontakty nezletilé se stěžovateli a s dlouhodobými pěstouny; stěžovatelé vyjadřovali přání vidat se s nezletilou častěji než dlouhodobí pěstouni, tj. než jednou za 14 dní (jako jim bylo umožněno dříve); pěstounka na přechodnou dobu potvrdila navázanou citovou vazbu nezletilé na stěžovatelku; dlouhodobí pěstouni deklarovali snahu pomoci dítěti a připravenost navrátit v budoucnu nezletilou zpět do péče stěžovatelů a do rozhodnutí odvolacího soudu žádali stejné podmínky ve styku s nezletilou, jako mají stěžovatelé. Dne 29. 3. 2018 bylo provedeno klinicko-psychologické vyšetření nezletilé Mgr. K. K., při němž u nezletilé byla zjištěna vyhybavá vztahová vazba, s ohledem na tři předchozí separace (od pečujících osob) ve velmi raném věku. Pro upravení jejího emocionálního vývoje psychologka doporučila pokračování v budování pevnější a bezpečnější vazby se stávajícími pěstouny (pěstounkou na přechodnou dobu a jejím manželem), pro trvalou schopnost navazování a vytvoření vztahů nezletilé, což se děje do tří let věku dítěte. Pokud by posléze měla nezletilá stávající rodinu opustit a odejít do péče trvalých pěstounů nebo rodičů, volila by pro to psychologka dobu po třetím roce nezletilé, a to s dostatečnou přípravou a možným kontaktem s původními pěstouny.

18. Dne 11. 4. 2018 proběhlo jednání před Krajským soudem v Brně jako odvolacím soudem. Na něm mimo jiné stěžovatelka znovu zmínila své obavy z přerušování kontaktů s nezletilou po jejím předání do péče dlouhodobých pěstounů a uvedla, že na ni byl činěn nátlak ze strany pracovníků obou dotčených orgánů sociálně-právní ochrany dětí; závěrem pak stěžovatelé navrhli, aby nezletilá zůstala u pěstounky na přechodnou dobu, a to do doby, než prokáží svou schopnost zajistit péči o nezletilou; pro případ vyhovění návrhu dlouhodobých pěstounů žádali též o úpravu styku s nezletilou. Z výpovědí dlouhodobé pěstounky i pěstounky na přechodnou dobu vyplynulo, že dříve bylo jednáno i o možnosti návrhu pěstounky na přechodnou dobu na svěřením nezletilé do její pěstounské péče (dlouhodobé), pěstounka na přechodnou dobu nakonec v únoru 2018 měla říci, že by tento návrh podala, pokud by byla nezletilá „právně volná“ (tedy pokud by zde nebyl návrh dlouhodobých pěstounů), a na předmětném jednání před krajským soudem uvedla, že podle ní je v nejlepším zájmu nezletilé se již dále nestěhovat.

Pracovnice OSPOD ve svém vyjádření vytkla postup právní zástupkyně stěžovatelů a kritizovala jako profesionální selhání postup pěstounky na přechodnou dobu v souvislosti se zvažováním přechodu z výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu na výkon pěstounské péče dlouhodobé. Rozsudkem č. j. 16 Co 13/2018-597 ze dne 11. 4. 2018 Krajský soud v Brně potvrdil rozsudek okresního soudu v napadených výrocích a rozhodl o nákladech řízení. Krajský soud konstatoval, že dosud nedošlo k žádným zásadnějším změnám poměrů stěžovatelů tak, aby nezletilá mohla být vrácena do jejich péče (přestože ti začali pracovat, zajistili si lepší bydlení a spolupracují s odborníky), pěstounská péče na přechodnou dobu u nezletilé skončí nejpozději ke dni 8. 8. 2018, a tak v nejlepšího zájmu nezletilé je její předání do společné pěstounské péče dlouhodobých pěstounů, neboť v jejich výchovném prostředí bude mít nezletilá šanci seznámit se se standardním fungováním normální rodiny a principy a zásadami rodinného soužití. K požadavku na úpravu styku stěžovatelů s nezletilou krajský soud poukázal na zákonné povinnosti pěstounů v tomto směru a dodal, že až při jejich porušování se lze domáhat úpravy styku cestou soudního rozhodnutí.

19. Dne 19. 4. 2018 proběhlo případové setkání, bez účasti stěžovatelů, na němž byl dohodnut časový průběh předávání nezletilé z pěstounské péče na přechodnou dobu do pěstounské péče dlouhodobých pěstounů; k definitivnímu předání nezletilé došlo dne 28. 5. 2018, v mezidobí byla naplánována dvě setkání stěžovatelů s nezletilou. Dne 2. 5. 2018 stěžovatelé podali návrh na vydání předběžného opatření upravujícího jejich styk s nezletilou; tento návrh okresní soud zamítl jako nedůvodný usnesením č. j. P 141/2016-623 ze dne 9. 5. 2018. Dne 3. 7. 2018 stěžovatelé podali návrh na zrušení pěstounské péče o nezletilou.

20. Po podání ústavní stížnosti Ústavní soud usnesením č. j. II. ÚS 2344/18-50 ze dne 2. 8. 2018 k návrhu stěžovatelů odložil vykonatelnost napadeného rozsudku krajského soudu do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti, neboť shledal, že pobyt nezletilé v pěstounské péči dlouhodobých pěstounů vytváří situaci, kdy by mohlo dojít k nezvratitelnému neúměrnému zásahu do práv stěžovatelů (práva na rodinný život, rodičovských práv) a zejména do práv a nejlepšího zájmu nezletilé vedlejší účastnice. Následně okresní soud usnesením č. j. Nc 5015/2018-36 ze dne 8. 8. 2018 nařídil předběžné opatření, kterým se nezletilá vedlejší účastnice předává do pěstounské péče na přechodnou dobu V. K.; okresní soud tak učinil k návrhu OSPOD, který však navrhl ponechat nezletilou v pěstounské péči dlouhodobých pěstounů.

III. Hodnocení Ústavního soudu

21. Ústavní stížnost je důvodná.

22. Stěžovatelé ve své ústavní stížnosti uplatnili vícero námitek; napadené rozhodnutí krajského soudu i jemu předcházející postup orgánů veřejné moci považovali především za rozporné s nejlepším zájmem nezletilé a s právem svým i nezletilé na rodinný život; dále pak namítali porušení svého práva na spravedlivý proces. Po posouzení všech relevantních skutečností Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím krajského soudu byly porušeny čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž zájem dítěte musí být předním hlediskem rozhodování, a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, zaručující stěžovatelům právo na ochranu před neoprávněným zasahováním

do rodinného života. Naopak Ústavní soud neshledal opodstatněnými stížnostní námitky týkající se porušení práva na spravedlivý proces.

23. Ústavní soud doplňuje, že se zabýval souladem napadeného rozhodnutí s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, přestože stěžovateli jsou rodiče nezletilé dívky, nikoliv (i) ona sama. Toto ustanovení totiž zakládá nejen substantivní základní právo dětí, aby jejich zájem byl předním hlediskem při rozhodování, ale rovněž interpretační zásadu, tedy povinnost volit vždy výklad nejprůhodnější z hlediska nejlepšího zájmu dítěte, a procesní pravidlo nutnosti hodnotit dopad činěného rozhodnutí na dítě, kterého se týká, a reflektovat tuto úvahu v odůvodnění rozhodnutí [srov. obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, bod 6; viz též níže bod 25 tohoto nálezu]. Tohoto ustanovení se tedy mohou dovolávat nejen děti, ale též další účastníci řízení dotýkajících se dětí. Ostatně Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se péče o dítě pravidelně posuzuje, zda byl náležitě zohledněn nejlepší zájem dítěte či zda přijatá opatření byla činěna v jeho nejlepším zájmu [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683), bod 17; či nález sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873), bod 12; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též z <http://nalus.usoud.cz>]. Již v minulosti též Ústavní soud na základě ústavních stížností rodičů shledal rozpor napadených soudních rozhodnutí, týkajících se dětí, s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte [např. nález sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59) a nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213)]. Mimoto je třeba zohlednit, že v posuzovaném případě zde není ani žádná jiná osoba, jejímž prostřednictvím by se na Ústavní soud mohla obrátit sama nezletilá dívka a domáhat se účinné ochrany svých ústavně zaručených práv [srov. obdobně přístup Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) při posuzování stížností podaných rodiči jako stěžovateli ve jménu svých dětí a na ochranu jejich práv – viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Scozzari a Giunta proti Itálii ze dne 13. 7. 2000 č. 39221/98 a 41963/98, § 138; či rozsudek ESLP ve věci T. proti České republice ze dne 17. 7. 2014 č. 19315/11, § 90–91; všechna rozhodnutí ESLP citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://hudoc.echr.coe.int>]. V řízení před Ústavním soudem jmenovaná opatrovnice nezletilé vedlejší účastnice se pak rovněž vyjádřila, že napadené rozhodnutí krajského soudu neodpovídá nejlepšímu zájmu nezletilé, a navrhla vyhovět ústavní stížnosti stěžovatelů.

A. Nejlepší zájem dítěte

24. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Tak i v judikatuře Ústavního soudu je soustavně vyžadováno, aby při jakémkoli soudním rozhodování týkajícím se dětí byl nejlepší zájem zkoumán a posuzován jako určující kritérium pro konečné rozhodnutí – ať se jedná o rozhodování o péči o dítě, o styku dítěte s rodiči, o uznání cizího rozhodnutí o určení rodičovství k nim, o náhradě újmy způsobené dítěti veřejnou mocí, či i o rozhodování o trestu pro rodiče dítěte [srov. nález sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873), nález sp. zn. I. ÚS 3296/17 ze dne 20. 12. 2017, nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, nález sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017]. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. 4. 2001 (N 66/22 SbNU 83) Ústavní soud zrušil napadené soudní rozhodnutí ve věci svěření nezletilého dítěte do

pěstounské péče pro rozpor s čl. 3 Úmluvy o právech dětí, neboť obecný soud nezkoumal věc z hlediska zájmu nezletilého, vázaného citovými vztahy na stávající prostředí, což vyplývalo ze zprávy psychologa.

25. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 se Ústavní soud podrobně věnoval konceptu nejlepšího zájmu dítěte a zdůraznil trojí význam ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jak jej připomíná Výbor pro práva dítěte (viz jeho obecný komentář č. 14, citovaný výše, bod 6) a používá i Ústavní soud ve své rozhodovací praxi (nález sp. zn. I. ÚS 1737/16, body 52–55, včetně odkazů na další rozhodnutí). Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte zaprvé zakotvuje (hmotné) právo dítěte na to, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem při jakékoliv činnosti jej se týkající. Zadruhé z něj vyplývá základní interpretační princip pro všechny orgány veřejné moci v případech, kdy se jejich činnost dotýká dětí: je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, je třeba zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje a podporuje nejlepší zájem dítěte. Zatřetí pak uvedené ustanovení zakládá i procesní požadavky. Při jakémkoli rozhodování dotýkajícím se dítěte je třeba posuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění přijatého rozhodnutí, z nějž musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování; musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy (obdobně viz i nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 29; a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017, bod 20).

26. Nejlepší zájem dítěte je jako koncept flexibilní a vždy by měl být posuzován a definován individuálně s ohledem na konkrétní situaci, v níž se dotčené dítě nachází, přičemž pozornost je třeba věnovat jeho osobním poměrům, situaci a potřebám (srov. nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 30).

27. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3296/17 ze dne 20. 12. 2017 (bod 31) Ústavní soud doplnil, že z čl. 3 odst. 1 ve spojení s čl. 9 odst. 1 a 3 Úmluvy o právech dítěte plyne, že oddělení dítěte od jeho rodiče musí být až posledním prostředkem, kterého může být užito jen v případě ohrožení dítěte, nebo je-li to z jiného důvodu zcela nezbytné. V případě oddělení dítěte od rodiče je potom povinností rozhodujícího orgánu zajistit, aby si dítě udrželo vztahy s tímto rodičem, ledaže by to bylo v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Jak doplňuje Výbor pro práva dítěte, při rozhodování o četnosti a délce návštěv či styku rodiče s dítětem je nutno brát v úvahu kvalitu jejich vztahu a vazeb a potřebu je zachovat (obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14, citovaný výše, bod 65).

28. Obdobně i judikatura ESLP zdůrazňuje, že pokud soudy rozhodují ve věcech dotýkajících se dětí, musí se zabývat nejlepším zájmem dítěte, který má při jejich rozhodování prvořadý význam (např. rozsudek ve věci Strand Lobben a další proti Norsku ze dne 30. 11. 2017 č. 37283/13, § 108). Z rozhodovací praxe ESLP navíc vyplývá, že v případě soudního rozhodování o dětech rovněž nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě (srov. též nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 27). Obecně pak nejlepší zájem dítěte vyžaduje jednak zajištění zdravého prostředí pro vývoj dítěte, jednak udržování a zachování vazeb dítěte s jeho rodinou, ledaže ta se ukáže jako zvláště nezpůsobilá, neboť narušení těchto vazeb znamená odříznutí dítěte od jeho kořenů. V souladu s nejlepším zájmem dítěte tak k přerušení rodinných vazeb mohou vést pouze zcela

výjimečné okolnosti a vždy je třeba učinit vše pro zachování osobních vztahů a následně, až to bude možné, pro obnovu rodiny (rozsudek ve věci T. proti České republice, citovaný výše, § 112). Zároveň ESLP připomíná, že pokud náhradní péče o dítě trvá po značnou dobu, může být zájem dítěte dále neměnit svou faktickou rodinnou situaci silnější nežli zájem rodičů na opětovném sloučení rodiny (rozsudek ve věci Strand Lobben a další proti Norsku, citovaný výše, § 109; či rozsudek K.A. proti Finsku ze dne 14. 1. 2003 č. 27751/95, § 138).

B. Právo na rodinný život

29. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zdůrazňuje význam práva na rodinný život, zaručeného obecně v čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jehož základním prvkem je soužití rodičů a dětí. Jakékoliv opatření státu narušující vazbu mezi rodiči a dětmi pak představuje zásah do tohoto ústavně zaručeného práva [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015 (N 94/77 SbNU 377), bod 31; a další judikaturu Ústavního soudu a ESLP tam uvedenou]. V právě citovaném nálezu (bodě 32) Ústavní soud rovněž poukázal na to, že právo na rodinný život není právem absolutním. V kontextu Listiny podléhá tzv. imanentním omezením, plynoucím přímo z ústavního pořádku, tj. lze jej omezit pro kolizi s jiným základním právem či ústavně chráněným právním statkem. V souladu s čl. 32 odst. 4 Listiny práva rodičů na rodičovskou výchovu a péči mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona, přičemž zároveň dle čl. 4 odst. 4 Listiny musí být šetřena podstata a smysl takových omezení a tato nesmí být zneužita k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Též Úmluva předvídá možnost oprávněně zasáhnout do práva na respektování rodinného života, avšak dle čl. 8 odst. 2 musí takový zásah být v souladu se zákonem, sledovat legitimní cíl a být nezbytný v demokratické společnosti.

30. Rozdělení rodiny představuje velmi závažný zásah do základních lidských práv, který se musí opírat o dostatečně pádné argumenty motivované zájmem dítěte. Při posuzování odnětí dítěte z péče rodičů je tedy esenciálním kritériem nejlepší zájem dítěte [nálezy sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015, citovaný výše, bod 33; nálezy sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. 10. 2007 (N 157/47 SbNU 53), bod 15; obdobně i judikatura ESLP, např. rozsudek ve věci K.A. proti Finsku, citovaný výše, § 93]. Důvodem pro odnětí dítěte z péče rodičů nemůže být pouze skutečnost, že by dítě bylo možno umístit do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu. Nadto odnětí dítěte z péče rodičů musí být chápáno zásadně jako dočasné opatření, které bude ukončeno, jakmile to okolnosti dovolí, a veškerá opatření související s dočasnou náhradní péčí o dítě by měla být souladná s primárním cílem opětovného sloučení rodičů s dětmi [nálezy sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015, citovaný výše, bod 33; nálezy sp. zn. IV. ÚS 2244/09 ze dne 20. 7. 2010 (N 146/58 SbNU 227), bod 42; nálezy sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. 10. 2007, citovaný výše, body 17–18; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci K. a T. proti Finsku ze dne 12. 7. 2001 č. 25702/94, § 173 a 178; rozsudek ESLP ve věci K.A. proti Finsku, citovaný výše, § 92 a 138; rozsudek ESLP ve věci Kutzner proti Německu ze dne 26. 2. 2002 č. 46544/99, § 69 a 76]. V tomto ohledu je stát vázán pozitivními povinnostmi v rámci ochrany rodinného života, především povinností činit vhodná opatření za účelem opětovného sloučení rodiny, co nejdříve to bude možné, přičemž tato povinnost se s přibývajícím časem stává čím dál tím naléhavější. Je třeba mít na paměti, že prostý běh času může vést k nenapravitelným důsledkům pro vztahy mezi

děťmi a rodičem či rodiči, kteří spolu nežijí [srov. nález sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. 3. 2012 (N 52/64 SbNU 645), bod 28].

31. Je rovněž možné, že samo rozhodnutí o odebrání dítěte z péče rodičů nebude s ohledem na okolnosti věci představovat porušení jejich základního práva na rodinný život, ovšem při jeho provádění či vůbec následným postupem orgánů státu již k porušení tohoto práva dojde [srov. například rozsudek ESLP ve věci K.A. proti Finsku, citovaný výše, kde ESLP mimo jiné vytkl, že záměrem finského sociálního úřadu bylo spíše posilovat vazby mezi dětmi a pěstounskou rodinou než sjednocovat původní rodinu (§ 143 rozsudku); či rozsudek pléna ESLP ve věci Olsson proti Švédsku (č. 1) ze dne 24. 3. 1988 č. 10465/83, kde k porušení práva rodičů na rodinný život došlo způsobem provedení rozhodnutí o odnětí dětí z jejich péče – rozmístěním jejich dětí do pěstounské péče a dalšími omezeními jejich styku s dětmi].

C. Posouzení projednávaného případu

32. V posuzovaném případě byla nezletilá vedlejší účastnice odebrána z péče stěžovatelů jako svých rodičů z důvodu, že ti se o ni aktuálně nebyli schopni postarat a zajistit jí bezpečné prostředí a podmínky pro další vývoj a život. Podle závěrů obecných soudů stěžovatelé ani poté v době rozhodování o svěřeni nezletilé do pěstounské péče neprokázali, že by dostatečně a dlouhodobě napravili svou situaci tak, aby jim nezletilá mohla být vrácena do péče. Ústavní soud nezpochybnuje tyto závěry obecných soudů, a tedy ani pokračující odloučení stěžovatelů od dcery (nezletilé) a potřebu zajištění náhradní péče o ni.

33. Nejlepší zájem dítěte, jakož i přiměřenost zásahu do práva rodičů dítěte na rodinný život ovšem musí být jako klíčová hlediska hodnoceny nejen při posuzování nutnosti umístit (svěřit) dítě do určité formy náhradní péče jako takové, ale také při rozhodování o konkrétnějších aspektech a podobě určité náhradní péče, včetně volby osob či zařízení, které budou vykonávat náhradní péči o dítě, jež je v konkrétním případě nezbytná. Vždy je nutno hodnotit všechny konkrétní a individuální okolnosti případu, potřeby a zájmy dítěte a dostupné možnosti. V nyní posuzovaném případě tak Ústavní soud shledal, že přestože rozhodnutí o nutnosti dalšího trvání pěstounské péče o nezletilou vedlejší účastnici samo o sobě nelze považovat za rozporné s jejím nejlepším zájmem ani porušující právo stěžovatelů na rodinný život, k nepřijatelnému nerespektování nejlepšího zájmu nezletilé a práva stěžovatelů na rodinný život došlo při svěřeni nezletilé konkrétně do pěstounské péče dlouhodobých pěstounů, manželů Š. Tato varianta náhradní péče o nezletilou v daném případě nebyla jedinou možnou a dostupnou; ale bylo nutné uvažovat i o pokračující náhradní péči pěstounky na přechodnou dobu, V. K., jejíž péče navíc s ohledem na relevantní okolnosti věci a aktuální závažné potřeby nezletilé lépe odpovídala nejlepšímu zájmu nezletilé, jak je podrobně rozvedeno níže.

34. Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že pěstounská péče na přechodnou dobu představuje pouze dočasné, překlenovací či i krizové opatření, které by nemělo zakládat dlouhodobou péči o dítě, trvající například po několik let; tento charakter uvedeného institutu podtrhl zákonodárce ustanovením § 27a odst. 9 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, podle nějž pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok, s výjimkou situace, kdy v jejím průběhu jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte. Ústavní soud zdůrazňuje, že i toto ustanovení je ovšem nutné nahlížet a interpretovat skrze nejlepší

zájem dítěte, který ve výjimečných případech může vyžadovat setrvání dítěte v péči pěstouna na přechodnou dobu i déle než po dobu jednoho roku (se souhlasem dotčeného pěstouna) – například pokud je zřejmé, že závažné důvody, pro které aktuálně nemůže rodič dítě vychovávat (například výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody), odpadnou v krátké době po uplynutí standardní maximální zákonné lhůty jednoho roku, či pokud by přesun do péče jiné osoby znamenal vážný (a nikoliv nevyhnutelný) zásah do zájmů dítěte či poškození dítěte.

35. To ostatně zdůrazňuje i komentářová literatura k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí, § 27a odst. 9: *„Lze si ovšem představit případy, kdy se ani přes správné vyhodnocení při svěřování dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, nepodaří nalézt během jednoho roku vhodné dlouhodobější řešení. V těchto výjimečných případech může dojít na základě rozhodnutí soudu ke změně péče na obecnou ‚dlouhodobou‘ pěstounskou péči. Osoba v evidenci může být zároveň osobou pečující. S ohledem na výklad Komise pro aplikaci civilní legislativy k § 971 odst. 2 obč. zák. ve věci možnosti opětovného svěřování dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (srov. výklad k § 14, č. 21) lze dovodit, že stejný postup je uplatnitelný i v případě pěstounské péče na přechodnou dobu. Soud nemůže dobu trvání péče prodloužit nad lhůtu stanovenou zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, může však před uplynutím lhůty 1 roku rozhodnout o opětovném svěřování dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu stejné osobě v evidenci, je-li to v důležitém zájmu dítěte a jsou-li nadále naplněny podmínky pro svěřování dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu dle odst. 7 komentovaného ustanovení. Stejně jako v případě zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jde o řešení situace, kdy by dodržení zákonem stanovené lhůty znamenalo vážný zásah do zájmů dítěte a přesun do jiného výchovného prostředí z ‚administrativních‘ důvodů.“* (TRUBAČOVÁ, Klára. § 27a. In MACELA, Miloslav et al. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015; dostupné z právního informačního systému ASPI; bod 14).

36. K tomu lze doplnit, že ona Expertní skupina Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti se ve svém výkladovém stanovisku č. 18 ze dne 14. 2. 2014, na něž odkazuje výše citovaný komentář Kláry Trubačové, věnovala ustanovení § 971 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, podle něž *„[v] případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců“*. Expertní skupina, jejímiž členy jsou především zástupci soudů, profesních komor, akademické obce a Ministerstva spravedlnosti, citované ustanovení vyložila tak, že je-li to v důležitém zájmu dítěte, může soud rozhodnout o svěřování dítěte vyžadujícího okamžitou pomoc podle § 971 odst. 2 občanského zákoníku i do téhož zařízení opětně; a to přestože obecně se jedná o krátkodobé opatření. Vyšla přitom zejména z ústavních požadavků na zvláštní ochranu dětí (čl. 32 odst. 1 Listiny) a chápání zájmu dítěte jako předního hlediska rozhodování o nich (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte) a zdůraznila: *„Ustanovení § 971 odst. 2 NOZ je též třeba vykládat v celém kontextu právní úpravy, jímž je naplnění zájmu dítěte; ten se projevuje kupř. v § 953 odst. 1 in fine NOZ (a dále přes ustanovení § 2 odst. 3 NOZ), podle něhož: ‚rozhodnutí o svěřování dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte.‘ ... Soud tak bude moci s ohledem na zájem dítěte rozhodnout o svěřování dítěte vyžadujícího okamžitou pomoc podle § 971 odst. 2 NOZ i opětně do téhož zařízení, bude-li to ovšem v důležitém zájmu dítěte. Může se např. jednat o případy, kdy o dalším osudu dítěte je již rozhodováno v soudním řízení, které doposud neskončilo (stabilita výchovného*

prostředí, přičemž je zřejmé, že pro dítě je hledáno náhradní rodinné prostředí, případně, že je patrné, že v dohledné době se bude moci dítě vrátit zpět do původní rodiny). Nové rozhodnutí o svěřeni dítěte do téhož zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc tak nemůže být obvyklým rozhodnutím, ale mělo by se týkat pouze ojedinělých, výjimečných případů.“

37. Přestože citované závěry se vztahují ke svěřování dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, tj. do typu ústavní výchovy, podle Ústavního soudu lze totožná východiska a obdobné závěry uplatnit i při rozhodování o pěstounské péči na přechodnou dobu. Oba instituty představují opatření v rámci náhradní péče o dítě a jsou zamýšleny jako krátkodobá, dočasná či překlenovací opatření, proto zákonodárce výslovně předvídá jejich standardní maximální dobu trvání. Nadto i důvody, respektive situace jejich použití jsou obdobné [srov. § 971 odst. 2 občanského zákoníku a § 27a odst. 7 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí]. Oba instituty je rovněž třeba vnímat – a vykládat – ve shodném širším kontextu naplňování nejlepšího zájmu dítěte. Tak jako mohou nastat výjimečné situace, kdy bude s ohledem na zájem dítěte nezbytné, aby setrvalo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc fakticky po dobu delší než šest měsíců (a po uplynutí prvních šesti měsíců tak bude třeba rozhodnout o novém svěřeni dítěte do téhož zařízení), mohou nastat výjimečné situace, kdy nejlepší zájem dítěte aktuálně svěřeného do pěstounské péče na přechodnou dobu bude vyžadovat setrvání dítěte v této péči, respektive v péči téhož pěstouna i nad standardní maximální dobu jednoho roku. V takových mimořádných, ojedinělých případech přichází v úvahu rozhodnutí o opětovném svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu téže osoby.

38. Lze uzavřít, že i z komentářové literatury k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí jasně vyplývá, že v ojedinělých, výjimečných případech může být s ohledem na nejlepší zájem dítěte nezbytné, aby došlo buď k přeměně pěstounské péče na přechodnou dobu na „dlouhodobou“ pěstounskou péči téže osoby (bez nutnosti automatického vyřazení dotčeného pěstouna z evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu), nebo k opakovanému svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu téže osoby (dle § 27a odst. 7 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Ústavní soud zdůrazňuje, že i zákon o sociálně-právní ochraně dětí, včetně ustanovení § 27a odst. 9, je třeba vykládat ústavně konformním způsobem, tj. též a především skrze nejlepší zájem dítěte podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ten v konkrétních případech s ohledem na jejich mimořádné okolnosti související s nejlepším zájmem dítěte může vyžadovat, aby dítě nacházející se v pěstounské péči na přechodnou dobu setrvalo v péči aktuálního pěstouna i po uplynutí doby jednoho roku. Takovou možnost ostatně zákon sám výslovně nevylučuje a nezapovídá, neboli nestanoví, že celková doba pobytu dítěte v péči pěstouna na přechodnou dobu nesmí překročit určitý časový rozsah (např. jeden rok); naopak sám předvídá jednu situaci, kdy se standardní maximální zákonná doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu prolamuje a prodlužuje, a to v zájmu ochrany vazeb mezi sourozenci a zachování společného soužití sourozenců.

39. Ústavní soud shrnuje, že přestože institut pěstounské péče na přechodnou dobu je obecně třeba chápat jako dočasné, krátkodobé či krizové a překlenovací opatření, relevantní zákonnou úpravu je třeba vykládat ústavně konformním způsobem, tedy skrze nejlepší zájem dítěte tak, že v mimořádných případech je s ohledem na nejlepší zájem možné, aby dítě zůstalo v péči pěstouna na přechodnou dobu i déle než po dobu jednoho roku, a to buď po přeměně pěstounské péče na přechodnou dobu na

„dlouhodobou“ pěstounskou péči, nebo po opětovném (novém) svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu téže osoby. Takové řešení může být nejlepším zájmem dítěte vyžadováno například tam, kde je zřejmý předpoklad brzkého skončení pěstounské péče na přechodnou dobu a návratu dítěte do původního prostředí, nebo tam, kde by odnětí dítěte z péče stávajícího pěstouna na přechodnou dobu znamenalo či mohlo znamenat závažnou újmu pro dítě.

40. Z okolností nyní posuzovaného případu je evidentní, že právě taková mimořádná situace nastala i zde. Z klinicko-psychologického posouzení nezletilé provedeného na konci března 2018 totiž vyplývá, že u nezletilé se objevila vyhubá vztahová vazba, s ohledem na její zkušenost již s trojí separací ve velmi raném věku, kdy je zásadní pro psychický a emoční vývoj vazba jediná; ovšem v poslední době si nezletilá začíná získávat důvěru ve stávající pěstouny, kteří jsou na ni empaticky naladěni. Proto psychologka doporučila pokračování v budování pevnější a bezpečnější vazby s pěstouny (tj. pěstounkou na přechodnou dobu a jejím manželem), a to pro upravení emocionálního vývoje nezletilé a pro její trvalou schopnost navazování a vytvoření vztahů (pro to je klíčová doba do tří let věku dítěte). Pro případný budoucí odchod z péče stávajících osob, ať už do péče rodičů, či do péče jiných pěstounů, by psychologka volila dobu po třetím roce nezletilé, s dostatečnou přípravou nezletilé a možným kontaktem s pěstounkou na přechodnou dobu a jejím manželem.

41. Nelze přehlédnout, že v době rozhodování krajského soudu byla nezletilá ve věku 26,5 měsíce, přitom posledních 12 měsíců strávila v péči pěstounky na přechodnou dobu, předtím asi 7 měsíců v péči stěžovatelů a předtím asi 7 měsíců v pěstounské péči na přechodnou dobu jiné osoby. Aktuální pěstounka na přechodnou dobu tedy v době rozhodování krajského soudu pro nezletilou byla osobou, která o ni pečovala zdaleka nejdéle, a to navíc ve vývojovém období rozhodujícím pro budoucí schopnost dítěte vytvářet si vztahy s dalšími osobami, pro jeho žádoucí emocionální vývoj, rozvoj sociálního chování, sebeúcty a psychické pohody a stability (k tomu srov. názor psychologa v článku NOVÁK, Tomáš. Attachment není jen předcházení citovému strádání. *Právo a rodina*, 2015, 6, s. 21 an.; dostupné z právního informačního systému ASPI).

42. V souladu s principem nejlepšího zájmu dítěte jako předního hlediska rozhodování o dítěti byl krajský soud před rozhodnutím o odvolání stěžovatelů povinen komplexně posoudit a zhodnotit zájmy a potřeby nezletilé a následně svým rozhodnutím zvolit takové řešení péče o nezletilou (ze všech dostupných možností), které by nejlépe reflektovalo a naplňovalo její zájmy a potřeby, zejména ty nejnaléhavější či nejdůležitější, tak jak byly v řízení před krajským soudem zjištěny. Mimo možností svěřeni nezletilé do pěstounské péče dlouhodobých pěstounů a vrácení do péče stěžovatelů jako rodičů se přitom krajskému soudu naskýkala též možnost nového svěřeni nezletilé do pěstounské péče pěstounky na přechodnou dobu, ať v režimu pěstounské péče na přechodnou dobu, či „dlouhodobé“ pěstounské péče. Pěstounka na přechodnou dobu totiž i při jednání před krajským soudem dne 11. 4. 2018 zřetelně vyjádřila ochotu a připravenost pečovat o nezletilou i nadále, při vědomí zájmu nezletilé neměnit opět pečující osobu (přestože dříve, v únoru 2018, pěstounka na přechodnou dobu preferovala zachování své aktuální pěstounské pozice před přechodem na výkon „dlouhodobé“ pěstounské péče; což ostatně obecně bylo možné očekávat od její role osoby vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu). Ústavní soud navíc připomíná, že krajský soud byl povinen rozhodovat podle aktuální situace a okolností

případu, tedy zohlednit též vývoj situace v období po meritorním rozhodnutí okresního soudu jako soudu prvního stupně, a to tím spíše, že toto období trvalo šest měsíců, tj. dobu poměrně dlouhou a zásadní měřeno pohledem samotné nezletilé a jejím vývojem, vytvářením si vazby s pěstounkou na přechodnou dobu a získáváním důvěry v ni jako hlavní pečující osobu, což bylo popsáno i ve shora zmiňované zprávě z klinicko-psychologického vyšetření nezletilé. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že iniciací a délkou trvání odvolacího řízení, respektive změny v situaci nezletilé nastalé v průběhu odvolacího řízení, nelze klást k tíži stěžovatelům jako rodičům nezletilé, kteří při podání odvolání proti rozsudku okresního soudu, s nímž nesouhlasili, toliko využili svého zákonného práva a dostupného prostředku ochrany svých práv a zájmů své dcery, jak o nich byli přesvědčeni. Je naopak na soudech, jako orgánech veřejné moci, postupovat v řízeních o péči o nezletilé se zvláštním urychlením [srov. nálezný sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399) či nálezný sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015 (N 94/77 SbNU 377), bod 34].

43. Krajský soud však ve svém napadeném rozhodnutí aktuální situaci a potřeby nezletilé vůbec nevzal v úvahu; učinil pouze obecný závěr, že v jejím nejlepším zájmu je, aby mohla vyrůstat ve stabilním, klidném a bezpečném prostředí; proto podle krajského soudu měla být předána do společné pěstounské péče dlouhodobých pěstounů, v jejichž výchovném prostředí by měla šanci seznámit se se standardním fungováním normální rodiny a principy rodinného soužití. Ústavní soud tak sice nepřisvědčuje výtce stěžovatelům, že by se krajský soud vůbec nezabýval nejlepším zájmem nezletilé; avšak jeho posouzení v tomto ohledu nemůže považovat za dostatečné a odpovídající čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, neboť v něm zcela absentuje zohlednění aktuálních a v nejbližší době přetrvávajících potřeb nezletilé a fáze jejího vývoje, a to i po psychické, emocionální a sociální stránce. S ohledem na závažná zjištění a doporučení psychologičky existoval velmi silný zájem nezletilé neměnit, minimálně do dosažení věku tří let, stávající pečující osoby, u nichž prospívala; zajištění stabilního, klidného a bezpečného prostředí tak pro ni znamenalo setrvání v péči pěstounky na přechodnou dobu. Za okolností daného případu a individuální zkušenosti nezletilé byl přítom tento zájem evidentně silnější než okamžitý přechod do péče jiných osob (byť případně s očekáváním trvání této péče až v řádu let – i to však lze obtížně předvídat v daném případě, kdy se stěžovatelé aktivně a usilovně snaží změnit své poměry a prokázat schopnost postarat se do budoucna o nezletilou). Navíc v řízení před krajským soudem zůstala nedostatečně objasněna možnost svěřený nezletilé do „dlouhodobé“ pěstounské péče tehdejší pěstounky na přechodnou dobu, V. K.

44. V neposlední řadě pak v rámci zájmů nezletilé měla být hodnocena též potřeba zachování jejích vazeb s rodiči, tedy stěžovateli, a to i v souladu s povinností orgánů veřejné moci usilovat o budoucí opětovné sloučení rodiny. Při rozhodování o péči o nezletilou tak měla být uvážena i navázaná spolupráce a pozitivní kontakty mezi stěžovateli a pěstounkou na přechodnou dobu, které samozřejmě byly ku prospěchu nezletilé a posilovaly vztah nezletilé se stěžovateli i možnost jejího co nejnásilnějšího návratu do péče stěžovatelů v budoucnu.

45. Z uvedených důvodů Ústavní soud uzavírá, že krajský soud napadeným rozhodnutím porušil čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, neboť opomněl interpretovat relevantní ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí prizmatem nejlepšího zájmu dítěte, na což je poukazováno i v dostupné komentářové literatuře, a neuvážil

možnost ponechání nezletilé v pěstounské péči pěstounky na přechodnou dobu, vzhledem k závažným aktuálním potřebám a zájmům nezletilé. Ústavní soud opakuje, že **při každém soudním rozhodování dotýkajícím se dítěte je nutné zvažovat nejlepší zájem dítěte jako přední hledisko. V kontextu rozhodování o náhradní péči o dítě může nejlepší zájem dítěte aktuálně svěřeného do pěstounské péče na přechodnou dobu v konkrétním případě, s ohledem na jeho výjimečné okolnosti, vyžadovat setrvání dítěte v péči stávajícího pěstouna na přechodnou dobu i nad standardní maximální dobu jednoho roku předvídanou zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Princip nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte totiž působí i jako interpretační princip, a jeho prizmatem je tedy třeba nahlížet i relevantní ustanovení zákona.** Nelze automaticky či mechanicky upřednostňovat obecné abstraktní principy před hledáním dostupného řešení, které nejlépe zohledňuje a reaguje na individuální situaci a zájmy konkrétního dítěte.

46. Napadené rozhodnutí krajského soudu nadto porušilo také právo stěžovatelů na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že v případě střetu některého ze základních práv (vyjmenovaných v hlavě druhé Listiny) s jinou ústavní hodnotou je úkolem orgánů veřejné moci (a v první řadě soudů) zvolit při legitimním omezení některého práva takový postup, který zachovává všem dotčeným základním právům nejvyšší možný stupeň ochrany, a nenarušuje je tak více, než je nezbytně nutné (nález sp. zn. IV. ÚS 2/18 ze dne 9. 5. 2018, bod 17). V daném případě krajský soud vyvažoval základní práva stěžovatelů a základní práva nezletilé vedlejší účastnice, včetně potřeby zvláštní ochrany nezletilé jako dítěte (čl. 32 odst. 1 věta druhá Listiny) a jejího zájmu na zdravém a bezpečném vývoji. Výše ovšem bylo odůvodněno, že nejlepšímu zájmu nezletilé odpovídalo její setrvání v péči pěstounky na přechodnou dobu, což zároveň představovalo opatření méně zasahující do práva stěžovatelů na rodinný život ve srovnání se svěřením nezletilé do péče dlouhodobých pěstounů. Stěžovatelé sami ostatně při jednání před krajským soudem navrhli setrvání nezletilé u pěstounky na přechodnou dobu, s níž již měli navázané dobré kontakty a spolupráci (na rozdíl od vztahů nedůvěry a konfliktnosti mezi nimi a dlouhodobými pěstouny) a z jejíž strany jim byl dříve umožňován relativně častý styk s nezletilou, jehož praktické provádění bylo navíc snazší ve srovnání s prováděním styku s nezletilou při jejím pobytu u dlouhodobých pěstounů (a to i s ohledem na místa bydliště stěžovatelů a dlouhodobých pěstounů). Za těchto okolností tak pobyt nezletilé u pěstounky na přechodnou dobu představoval také variantu spíše podporující a usnadňující možnost budoucího navrácení nezletilé do péče stěžovatelů a sloučení rodiny, jak vyžaduje povinnost ochrany práva stěžovatelů na rodinný život.

47. V této souvislosti Ústavní soud dodává, že nelze souhlasit s kritikou na případu zúčastněných orgánů, zejména OSPOD, vůči pěstounce na přechodnou dobu a jejímu počínání v rámci výkonu pěstounské péče, jak ostatně akcentovala ve svém vyjádření též opatrovnice nezletilé vedlejší účastnice, veřejná ochránkyně práv, která fungování pěstounské péče na přechodnou dobu v daném případě hodnotila velmi pozitivně. Je třeba znovu připomenout, že v případě odebrání dítěte z péče rodičů má stát povinnost postupovat za účelem brzkého opětovného sloučení rodiny (ledaže by to bylo rozporu s nejlepším zájmem dítěte); i proto zákon občanský zákoník stanoví v § 967 povinnost pěstouna udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči i dalšími příbuznými a osobami blízkými; a v § 960 odst. 2 odpovídající právo rodičů osobně a pravidelně se s dítětem stýkat. Takové udržování, ba prohlubování styků rodičů s jejich

děťmi svěřenými do pěstounské péče je samozřejmě zejména důležité u nejmenších dětí, které si teprve vytvářejí vazby na osoby ve svém okolí a pro něž je plynutí času relativně mnohem rychlejší (srov. i JEŽEK, Martin. Problémové aspekty kontaktu rodičů s dětmi v případě jejich svěřením do pěstounské péče. *Právo a rodina*, 2018, 5, s. 19 an.; dostupné z právního informačního systému ASPI). Pokud tedy pěstounka na přechodnou dobu umožňovala časté a třeba i déletrvající styky nezletilé se stěžovateli a aktivně se snažila napomoci rozvoji vazeb mezi nezletilou a stěžovateli, lze její počínání pokládat za plně souladné s jejími zákonnými povinnostmi, rolí pěstounky a též s povinnostmi státu v rámci ochrany práva stěžovatelů na rodinný život. Pěstounská péče, ať už trvající po přechodnou dobu, či déleodoběji, nesmí automaticky znamenat úplné odtržení dítěte od původní rodiny (ledaže by to bylo v zájmu dítěte nezbytné, jako tomu může být například v situacích násilí vůči dítěti v původní rodině), nýbrž pokud je stále dána možnost, ba očekávání návratu dítěte do původní rodiny, pak je především zapotřebí udržovat vazby dítěte s původní rodinou a usilovat o jejich prohlubování, tak aby jakmile to bude možné, mohlo co nejdříve dojít k opětovnému sloučení rodiny. Toto mají mít na paměti nejen sami pěstouni, ale především také orgány veřejné moci, včetně orgánů sociálně-právní ochrany dětí a soudů, které by k tomuto měly při své činnosti vést pěstouny i s nimi spolupracující organizace, a nikoli podporovat omezování kontaktů dítěte v pěstounské péči s jeho rodiči, aniž by to bylo v nejlepším zájmu dítěte.

48. Obdobně nelze souhlasit ani s kritikou OSPOD, a nepřímou i krajského soudu, vůči postoji pěstounky na přechodnou dobu k pokračování péče o nezletilou. Pakliže pěstounka na přechodnou dobu nejprve přeměnu původního režimu na režim „dlouhodobé“ pěstounské péče odmítala, bylo to při vědomí její role osoby vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu a v souladu s očekáváními spojenými s touto rolí, jak vyplývá ze spisů okresního soudu a OSPOD. Pakliže následně, po uplynutí další doby, během níž pečovala o nezletilou a během níž se rovněž posilovala vazba nezletilé na ni, vyjádřila souhlas s pokračováním své péče o nezletilou, případně snad i s výkonem „dlouhodobé“ pěstounské péče o nezletilou, nelze ani toto jednání – za výjimečných okolností posuzovaného případu – hodnotit jako profesionální selhání pěstounky, a to především proto, že je zřejmé, že tento obrat byl motivován snahou chránit a upřednostnit zájmy a potřeby samotné nezletilé. To ostatně ve svém vyjádření zdůraznila též opatrovnice nezletilé vedlejší účastnice. Ústavní soud pokládá institut pěstounské péče na přechodnou dobu za velmi důležitý, a to i v kontextu potřeby omezovat a zpravidla předcházet umístování dětí do ústavní výchovy; činnost osob vykonávajících tuto formu náhradní péče je pak jistě velmi nesnadná a náročná, a to ve vícero aspektech. Jak připomíná odborná literatura, „*pěstoun by [dítěti] měl dokázat dát lásku a pochopení, vytvořit mu zázemí, navázat s ním důvěrný vztah, avšak neupínat se na dítě jako na vlastní a ani neupínat dítě na svoji osobu. Mělo by jít spíše než o vztah rodičovský o vztah, jaký je mezi vnoučetem a prarodičem či mezi neteří nebo synovcem a tetou či strýcem.*“ (TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 92). Ústavní soud souhlasí i s dalším konstatováním téže autorky, odmítajícím kritiku vnímané finanční motivace zájemců o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu: „*Pěstounská péče je sice činností vykonávanou za peníze, v naprosté většině případů však jistě ne pro peníze. Je třeba nezapomínat, že takové přijetí novorozence zpravidla není idylickou rodičovskou dovolenou pro pěstouna, neboť mnohdy jde o děti těžce poznamenané, vyžadující nepřetržitou a namáhavou péči...*“ (tamtéž, s. 94; zdůraznění zachováno podle originálního textu). Ani v posuzovaném případě nelze pěstounce na přechodnou

dobu vyčítat, že se citlivě starala o nezletilou a poskytla jí láskyplné prostředí, za současného podporování vztahů nezletilé se stěžovateli, zejména stěžovatelkou jako matkou nezletilé, ani to, že se tato pěstounka, vykonávající péči o nezletilou nakonec po dobu celkem 13 měsíců (z tehdy 28měsíčního života nezletilé), stala pro nezletilou hlavní pečující osobou, přitom s ohledem na nízký věk nezletilé bylo důležité vyhnout se přetržení této formující se pevné citové vazby, což pěstounka na přechodnou dobu svým postojem nakonec umožnila.

IV. Závěr

49. Ústavní soud tedy shrnuje, že napadeným rozhodnutím krajského soudu došlo k porušení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž nejlepší zájem dítěte, tedy zde nezletilé vedlejší účastnice, musí být předním hlediskem rozhodování, a práva stěžovatelů na rodinný život zaručeného čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

50. Ústavní soud naopak neshledal, že by v řízení před krajským soudem došlo také k porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny; tuto námitku je třeba považovat za zjevně neopodstatněnou. Jak vyplývá ze soudního spisu a informací předložených Ústavnímu soudu, při jednání před krajským soudem měly všechny zúčastněné osoby a orgány dostatečnou možnost se vyjádřit a reagovat vzájemně i na své argumenty, také stěžovatelům byl dán dostatečný prostor k prezentování svých argumentů a tvrzení, na čemž nic nemění ani to, že některé jejich doplňující, a k věci ne vždy se přímo vztahující, dotazy na svědky byly odmítnuty jako irelevantní či opožděné (stěžovatelům ovšem byla dána i možnost vyjádřit se ke zprávám z případových konferencí, kterých se soud sám nezúčastnil). Stěžovatelům byla rovněž dána dostatečná možnost předkládat důkazy, a pokud některým jejich návrhům nebylo vyhověno, byl tento postup řádně odůvodněn. Ústavní soud neshledal ani jiné extrémní okolnosti napadeného rozhodnutí krajského soudu či jemu předcházejícího jednání svědčící o narušení principů spravedlivého procesu.

51. Z výše popsaných důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti vyhověl a zrušil napadené rozhodnutí Krajského soudu v Brně pro porušení ústavně zaručeného principu a ústavně zaručených práv stěžovatelů, jak byly shora uvedeny, v souladu s § 82 odst. 1, 2 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 31. prosince 2018

Ludvík David
předseda senátu